

Lovgivere, men udvise Lovgivningens Bud, og selv om en Dommer finder, at en Lovbestemmelse er urigtig, har han kun at anvende den. Hans Råd er at være Lovens Tjener ikke at være Lovens Overmand, og hans Samvittighed skal ligge som en Fange under Loven; han skal ikke have Lov til at drøfte, om Loven i dette Tilfælde er god eller slet. Men det er netop en Ulykke ved vor Retspleie, at vore Domstole gjøre sig til Lovgivere istedetfor at være Lovens Tjenere, at de bruge det, som man kalder Lovens Analogi, til Begrundelse af deres Domme, og derved komme de meget ofte til Resultater, som ikke blot ere imod andre Domme, men som de aldrig vilde være komne til, dersom de havde fulgt Lovens Bogstav. Det er en af Orstedes Synder mod vor Tids Retspleie, at han lærte i sine mange Bæker, at Lovens Mand og Lovens Tanke var Noget, man skulde udgranse og følge fremfor Lovens Bogstav. Den Sætning vedkjender jeg mig at være en Svaghed hos vore Domstole. Naar man vil bruge dette Lovforslag paa den Maade, at man siger: Dommersamvittighederne skulle være de afgjørende, saa opstaar der for mig en Anke mere mod dette Forslag. Det er derfor, jeg kommer til dette Punkt, og ikke for at kritiserer Domstolene eller Dommerne i det Hele taget. Den ærede Taler nævnedes navnlig, at to Vidner ikke altid kunne tilfredsstille. Men hvorledes skulle da nu Borgerne bære sig ad? Skulle de ikke, naar de faae to paalidelige Mænds Underkrifter under et Dokument, derved anses for at have sikret deres Ret efter dette Dokument, navnlig sikret sig Bevis for Underkristens Vægtighed? Skulle vi da tage med os ved alle vore Dokumentfriverier en Notarius for at attestere paa Papiret, hvorledes det Hele er gaaet til? Omstyrter man — og det er jo Mening, at man vil det — den grundfæstede Retsmening, at to Vidner ere fuldt Bevis, saa ere vi inde paa et Ocean af Usikkerhed; saa staa vi saaledes, den ene Dommersamvittighed vil Et og den anden et Andet, og det er det, som jeg anser for at ville være en meget farlig Følge af dette Lovforslag. Dersom Nogen tror, at han kan faae en juridisk Udsvikling af en Part eller et Vidne ved at tale med ham i en Ret eller ved en enkelt Samtale med ham, saa vil han i Uminnelighed tage fejl. Den Erfaring, som jeg har haft i Hundreder af Tilfælde med Parter, har bragt mig til den Mening, at man ikke faar Sandheden eller den fuldstændige Begivenhed at vide ved en enkelt Samtale; man maa Skridt for Skridt komme til at erfare af en Part, hvorledes en Sag har udviklet sig, hvorledes Parten er kommen til at staa i en vis Stilling overfor Andre. Og saaledes har jeg den Mening, at det er en Feiltagelse af Processkommissionens Medlemmer, naar de

menne, at en Dommer, eller flere Dommere, ved et Forhør i en Ret kan faae at vide af en Part eller et Vidne strax og fuldstændig, hvorledes et Retsforhold er, og hvorledes det bør paadømmes. Naar man nu vil tage de Tilfælde i vor Retspleie, hvor saadan Afhøring hidtil har fundet Sted, saa er det jo i den kriminelle Retspleie. Men de Herrer, mine ærede Gjenboer fra Viborg (Klein) og fra Kjøbenhavns 1ste Valgtreds (Kimestad), vide jo fra mange, mange Tilfælde, hvorledes en kriminell Dommer slet ikke er istand til at faae enten Parter — det kalder jeg her Inkvisiterne for — eller Vidner til at forklare den fulde Sandhed, og at han ofte staar i fuldstændigt Mørke med Hensyn til, hvorledes den Begivenhed, han skal undersøge og har undersøgt i Maanedes, har fundet Sted. Er der da Nogen, at det vil gaa anderledes til i borgerlige Sager, hvor Dommerne endog ikke have de Tvangsmidler til at faae Sandheden frem som i de kriminelle, hvor de hverken have Anholdelse eller Arrest som Midler til at bevæge den, der staar for Retten, til at sige, hvad han virkelig veed eller tror om en Sag. Dersom de Herrer have den Mening, forsikrer jeg dem, at de ikke kjende Parter i Danmark, at de leve i en fuldstændig theoretisk Bilsfavelse, og det vil komme frem, hvis denne Lov bliver til Virkelighed her i Landet. Dette taler jeg om af 40aarig Erfaring, og ingen Processkommission kan fratage mig min Overbevisning eller hindre mig i at udtale, hvad jeg her har at udtale som Rigsdagsmand. — Det er atter nu blevet fremhævet her, at Offentlighedsprincipet kræver, at Parter og Vidner afhøres af Dommeren. Jeg tror ikke, at det er nødvendigt. Men der er et andet Punkt, hvor Offentlighedsprincipet kan kræves; jeg glemte at omtale det igaar, og jeg maa derfor idag komme tilbage til dette Punkt. Det er nemlig Dommerens Stilling ligeoverfor Parterne og ligeoverfor Publikum. Forslaget gaar jo ud paa, at Dommerne skulle umiddelbart opfatte hele Sagen, at Dommerne skulle kunne forhøre Parterne og Vidnerne, ja, at de endog, efterat Sagen er optagen til Dom, kunne tage Parterne i Forhør, Alt for at Umiddelbarheden kan se sin Fyldest, og for at Dommerne kunne komme til at kjende, hvad Sandt er, ikke blot hvad Sagsførerne forelægge dem. Men, naar nu dette er Tilfældet, hvorfor skulle saa Dommerne affiges som en Hemmelighed? Hvorfor skulle saa Dommerne lukke Øren, naar Processen er ude? Hvorfor skulle de trække sig tilbage i al Hemmelighed og stemme om en Sag, og medens de stemme, skulle de have Lov til paany at høre Parterne og saa atter trække sig tilbage for at raadslaa indbyrdes og stemme? Hvorfor kunne ikke Dommerne, naar Sagen er forbi, votere offentlig og sige, først den ene: Det er min Mening og saa den næste Mand i Retten,